

Hasan el-Benna ve Müslüman Kardeşler

FATMA PINAR*

Öz: Hasan el-Benna çevresinde olup bitenlere duyarsız kalmayan bir insandır. Ömrünü Müslüman toplumları, içinde bulunduğu bunalımdan kurtarmaya adanmıştır. Çözüm yolunu ise Kur'an'ın hakiki anlamda anlaşılması ve hükümleriyle hükmedilmesinde bulmuş, bu sebeple tüm enerjisini bu yönde harcamıştır. Öncelikle insanların güvenini kazanan Benna, onları eğitmeye ve etrafında olup bitenler hakkında haberdar etmeye çalışmıştır. Bu çabaları da sonuç vermiş, bilinçli ve imanlı bir gençlik Benna sayesinde teşekkül etmiştir. Ardından bu gençlerin istekleri doğrultusunda Müslüman Kardeşler Cemiyetini kurmuştur. Bu mücadele cemiyetin kurulmasıyla birlikte resmi bir hüviyet kazanmış ve uyulması gereken bir takım prensipler ve ilkeler belirlemiştir. Belli bir program çerçevesinde hareket eden cemiyet halk arasında itibar görmüş ve üye sayısı her geçen gün katlanarak artmıştır. Başta Filistin davasının öncülüğünü yapmak gibi birçok alanda Müslümanların menfaati için mücadele vermiş ve bu noktada da başarılı olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Müslüman Kardeşler, cemiyet, prensip, faaliyet, siyaset.

* Dr. Öğr. | Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Programı

Hassan al-Banna and the Muslim Brotherhood

FATMA PINAR

Abstract: Hassan al-Banna is around a bit which is not insensitive to those people. Life of the Muslim community is dedicated to the crisis in which the rescue. Be understood in the sense that if the solutions found in judging the authenticity of the Qur'an and the provisions were therefore spend all your energy in that direction. First of winning people trust Banna, to educate them and tried to stay informed about what is happening is around. Gave the results of his efforts, has been formed through a conscious and faithful youth Banna. Then in accordance with the wishes of these young people established the Muslim Brotherhood. This struggle has gained an official with the establishment of community identity and a set of principles and guidelines that must be followed has been determined. As seen moving among the people in a particular community within a program and the number of members has increased exponentially everyday. Particularly as the pioneer of the Palestinian cause had to fight for the interests of Muslims in many areas and has also been successful at this point.

Keywords: Muslim Brotherhood, society, principle, operations, politics.

Giriş

İslâm ülkeleri on dokuzuncu yüzyılın sonu ve yirminci yüzyılın başlarında siyasi, iktisadi, kültürel ve toplumsal sıkıntılar ile karşı karşıya kalmıştır. Osmanlı İmparatorluğu yıkılmış, daha önceki yüzyıllarda sahip olunan refah ortamı kaybolmuş ve bunlardan daha da önemlisi işgaller yaşanmıştır. Bu durumdan Mısır da nasibini almıştır. Nitekim Mısır toplumu yıllarca emperyalist güçlerin işgali altında kalmış, sorunları katlanarak artmış ve öz benliğinden çok şeyler kaybetmiştir. Bir taraftan işgalci güçler ekonomik kaynakları sömürürken, diğer taraftan siyasi yapıyı ve eğitim-öğretim politikasını istekleri doğrultusunda yönlendirmişlerdir. Ayrıca ülke krallık rejimi ve keyfi isteklerine göre hareket eden kralların sayesinde daha da kötü bir hale gelmiştir. Bu krallar emperyalist güçler tarafından seçilerek tahta çıkarılıyor ya da tahtan indiriyordu. Bu da ülkenin emperyalist güçler tarafından yönetildiğinin bir göstergesiydi. Tüm bu iç sıkıntıların yanı sıra Mısır, bir de Filistin davasının öncülüğünü yapmıştır. Ayrıca Mısır Batı'nın desteği ile kurulmuş olan İsrail devleti ile de savaş halindeydi. Bu durum ülke siyaseti ve ekonomisinin daha da kötüleşmesine sebep olmuştur.

Bütün bu sıkıntılar ve olumsuzluklar çok rahatsız edici bir düzeye ulaşmış, bu durum her kesimden halkı çözüm yolu üretmek için düşünmeye sevk etmiştir. İlk etapta ilmî ve siyasî düzeyde var olan bu çözüm arayışları zamanla halk nezdinde de karşılık bulmuş ve İslam dünyasında yönetimi ellerinde bulunduran Batılı güçlere ve onların içerdeki halefleri olan Batıcı liderlere karşı uyanış hareketleri olarak belirginleşmiştir. Bu süreçte Müslümanlar, önceleri silaha dayalı şekilde belirginleşen mücadele stratejileri yanında zamanın getirdiği değişikliklere paralel olarak, modern anlamda toplumsal hareketler çerçevesinde de faaliyet göstermeye başlamışlardır. İslami veya İslamcı hareketler diye adlandırılan bu hareketlerden biri de Hasan el Benna tarafından "Müslüman Kardeşler Cemiyeti" adı altında başlatılmıştır. Bu hareket, o dönemde ortaya çıkan hareketlerden en önemlilerinden biri olarak görülmüştür.

1. Benna'nın Hayatı ve Düşünce Dünyası

Benna 1906 senesinde Nil deltasında bulunan Mahmudiye kasabasında dünyaya gelmiştir. Babası bu kasabanın cami imamı olan Abdurrahman el-Benna es-Saati'dir. O dindar kişiliğinden dolayı etrafındakilerden saygı görmüştür. Babası dini bütün bir insan olan Hasan el Benna ilk eğitimini ailesinden almıştır.¹ O, İlk ve ortaokulu Mahmudiye'de okumuştur. Ortaokulun son sınıfındayken *Ablak ve Edeb Cemiyeti* adında, dini emirlere uymayı gaye edinen bir cemiyet kurmuştur. Sonrasında da yine arkadaşlarıyla birlikte *Haramların İşlenmesini Önleme Cemiyeti* adında bir örgüt daha kurmuştur. Bu cemiyetin faaliyeti İslâm'a uygun hareket etmeyen şahısları yazılı bir mektup göndermek suretiyle uyarmaktı.² Ardından öğretmen okuluna yazılmış ve bu dönemlerde Hassafiye tarikatına girmiş ve zikir çekmekle çokça meşgul olmuştur.³

1919'lu yıllarda İngiliz sömürsünü protesto etmek adına düzenlenen gösterilere katılmıştır. Öğretmen okulunun hemen akabinde ise Kahire'ye giderek, Darul Ulum'a kaydolmuştur.⁴ Yüksek öğrenim yıllarında yaşadıkları onun üzerinde büyük etkiye sahiptir. O, aşırı özgürlüğün getirmiş olduğu ahlaki çöküşe şahit olmuş, modernizm adı altında insanların gün geçtikçe dinden uzaklaştıklarına tanıklık etmiştir. O aynı zamanda bundan daha da kötü olan bir durumun da farkına varmıştır ki, o da bu durum karşısında hiçbir önlemin alınmamasıydı. Mısır toplumunun olaylara karşı duyarsızlığı ve adeta olan bitenleri bir seyirci edasıyla izlemeleri Benna için kabul edilemez bir durumdu. Bu gidişata duyarsız kalmamış ve insanları olan bitenler hakkında haberdar etmek ve gerçek benliklerine döndürmek amacıyla ne yapılması gerektiği üzerinde incelemelerde bulunmuştur. Sonunda yakınında ilmi ile âlim olan kişilerle konuşarak, onları "el-Feth" isminde bir dergi çıkarmaya ikna etmiştir.⁵

¹ Lia, Brynjar, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu*, çev. İhsan Toker, Ekin Yay., İstanbul, 2000, s. 45.

² Bulut, Nihat, "Hasan el-Benna", *İslami Mücadelede Öncü Şahsiyetler*, Ekin Yay., İstanbul, 2012, s. 210-231.

³ Benna, Hasan, *Dava ve Davetçinin Hatıraları*, İşaret Yay., İstanbul, 1987, s. 37.

⁴ Gânim, İbrahim el-Beyyumi, "Hasan el-Benna", *TDV*, 1997, XVI, 307.

⁵ Benna, *Dava ve Davetçinin Hatıraları*, s. 98.

Darul Ulûm'dan 1927 senesinde mezun olan Benna, öğretmen olarak İsmailiyye'ye atanmıştır. İsmailiyye Süveyş kanalına çok yakındı ve buralarda İngiliz askerleri bulunduruluyordu. İngilizlerin bu bölgedeki varlığı, buranın halkını etkilemiş ve yaşam tarzını değiştirmeye başlamıştır. Burada sömürü açıkça kendini göstermekteydi. Ayrıca farklı görüşlerde birçok grup ve tarikatın varlığı söz konusuydu. Tüm bu sebeplerden dolayı İslâmi konularda bu insanları eğitmek ve etkilemek oldukça zordu. Ancak Benna tüm bu olumsuzluklara rağmen yılmamış ve halkı bilinçlendirme noktasında büyük gayret sarf etmiştir.⁶

Benna bu sebeple çalışmalarına kahvelerden başlamayı tercih etmiştir. Çünkü bu insanlar eğitime daha eğilimliydiler. Benna bu insanlar tarafından ilk başta garip karşılanırsa da, zamanla onlar tarafından sevilmiş ve düşünceleri benimsenmiştir. Hatta Benna sayesinde kahveye gelenlerin sayısı her geçen gün biraz daha artmıştır. Çünkü Benna onları çok sıkmadan, bunaltmadan bilgilendirme yolunu seçmiştir. Bu sebeple onları sadece basit dini meseleler hakkında bilgilendirmiş, felsefi konulara girmemiştir. Ayrıca tartışmalı konulara girmekten özellikle kaçınmıştır. Hatta bu konuda sorulan soruları cevapsız bırakmıştır. O, Müslümanların içine düşmüş olduğu bu kötü durumdan kurtarmak amacıyla onları çalışmaya davet etmiş ve bu gaye ile de daha sonraları Müslüman Kardeşleri kurmuştur.⁷

Benna Müslüman Kardeşler Cemiyetini kurduktan sonra özellikle 1930'ların sonlarında Mısır'da etkin bir siyasi güç haline gelmiştir. Bu durum dönemin otoritesi ve işgalciler tarafından bir tehlike olarak karşılanmıştır. İngilizlerin de teşvik ve zorlamaları ile hükümet buna karşı bir dizi önlem almıştır. Müslüman Kardeşler Cemiyetini kendi monarşileri için bir tehdit olarak gören hükümetin amacı Müslüman Kardeşlerin etkinliğini azaltmak ve toplumdaki yükselişini önlemektir.⁸ Hasan el-Benna'ya yakınlığı ile bilinen bazı isimler önemli makamlarındaki görevlerinden uzaklaştırılmış, Benna ise Kahire dışına çıkmaya zorlanılmıştır. Hükümet 1942 yılında Müslüman Kardeşler cemiyetini

⁶ Bulut, "Hasan el-Benna", s. 216.

⁷ Şadi, Salah, *eş-Şebidan Hasan el-Benna ve Seyyid Kutub*, Mansure, Darü'l-Vefa, 1988, s. 3 vd.

⁸ Bugün, 8 Temmuz 2013, s. 12.

feshetmeye ve merkez dışındaki tüm şubelerini kapatmaya karar vermiştir. 1948 yılına gelindiğinde cemiyet kapatılmış, malları müsadere edilmiş ve pek çok cemiyet üyesi tutuklanmıştır. Son olarak da Kral Faruk, doğum yıl dönümüne denk gelen 12 Şubat 1949 tarihinde krallık sarayının istihbarat müdürü Mahmud Abdülmecid'e bir haber göndermiş ve bunun üzerine Benna Müslüman Gençler evinin kapısının önünde kurşunlanmıştır. Benna bu kurşunlanma esnasında hafif bir şekilde yaralanmıştır. Bunun üzerine Kral, Muhammed Vasfi adındaki bir subayı, ameliyat odasında Benna'yı öldürmesi için görevlendirmiş ve Muhammed Vasfi bu görevi yerine getirmek sureti ile Hasan el-Benna'yı şehit etmiştir. Tank koruması eşliğinde cenazesi götürülmüş, yine aynı şekilde polis koruması ile mezara defnedilmiş⁹ ve daha sonra da mezarı kaybedilmiştir.¹⁰

Hasan el-Benna'nın şehit edilmesi içte büyük hüzne sebep olurken, Amerika'da ise sevinç ile karşılanmıştır. Hasan el Benna şehit edildiği sıralarda, daha sonraki dönemlerde Müslüman Kardeşlerin fikir hocası olacak olan Seyyid Kutub Amerika'daydı ve bu sebeple Benna'nın şahadetinin Amerika'da sevinçle karşılandığına bizzat şahit olmuştur. Kutub, *Son Sözler* isimli eserinde Benna'nın şahadetinin Amerika'da nasıl karşılandığı konusunda şunları ifade etmiştir:

Ben Amerika'dayken 1949 yılında Şehit Hasan el-Benna öldürüldü. Amerikan gazetelerinin gösterdiği tepki dikkatimi çekmişti. Aynı şekilde Amerika'ya gelen İngiliz gazeteleri de ihvana büyük ilgi gösteriyor, bu durumlarına seviniyorlardı.¹¹

Kutub bu sözlerinin devamında hepsinin de Hasan el Benna'nın bu cemaatin bölgedeki Batı çıkarları ve Batı kültür ve medeniyeti için tehlikesinden dem vurdıklarını ifade etmiştir. Ayrıca 1952 yılında bu meyanda kitapların çıktığını, James Havart Dan'ın *Modern Mısır'da Dini ve Siyasi Akımlar* isimli kitabın bunlardan biri olduğunu ve bu kitapta Hasan el Benna'nın ve Müslüman Kardeşlerin, Siyonistler ve

⁹ Azzam, Abdullah, *Filistin İslâmi Direniş Hareketi Hamas*, çev. Ahmed Varol, Ravza Yay., İstanbul, 2009, s. 83.

¹⁰ Bulut, Faik, *İslâmcı Örgütler*, Tüm Zamanlar Yay., İstanbul, 1994, s. 356.

¹¹ Kutub, Seyyid, *Son Sözler (Beni Niçin İdam Ettiler)*, çev. Ömer Bezirci, Nehir Yay., İstanbul, 1989, s. 17-18.

Batılı sömürgeciler nazarındaki önemine dikkat çekildiğini dile getirmiştir.¹²

Benna son zamanlarda Müslümanların yaşadıkları siyasal sıkıntılarının toplumu olumsuz etkilediğini, toplumun kendi öz benliğinden yani Müslüman kimliğinden uzaklaştığını ve insanlarda Avrupa'ya özenme gibi bir felaketin yaygınlaştığını görmüş ve toplumun acilen ıslah edilmesi gerektiği düşünmüştür. Ona göre bu ıslah ise ancak toplumun Kur'an'a ve sünnete dönmesiyle mümkün olacaktır. Kur'an'a dönüşten kastı ise bu kitabın kabirlerde ya da taziyelerde okunması değildir. O'na göre Kur'an'ın lafzını okuyup, ezberleyip, akabinde hükümlerine sırt çevirmek Kur'an'ın gerçek anlamda anlaşılması anlamına gelmektedir.¹³ Benna Kur'an'a dönüşten kastının, Kur'an'ın hükümleri ile hükmedilmesi olduğunu ısrarla vurgulamıştır. Ona göre Kur'an bir rehber, bir öğretmen ve bir arkadaş gibi algılanmalıdır.¹⁴

Benna akideyi de kalbin kesin bir tasdiği olarak görmüştür. İnançta en ufak bir şek ve şüphe olmamalı yani inanç kesinlik arz etmelidir. Ona göre itikadi konularda insanın taklitten kesinlikle uzak durması gerekmektedir. İnsanın taklitten kurtulmasının tek yolu ise aklını kullanmasıdır. Amele gelince, Benna ameli kalp ile yapılanlar ve azalarla yapılanlar olarak sınıflandırmış ve kalbi olanı azalarla yapılanlar yeğlemiştir.¹⁵

Benna ferî hükümlerin delillerini kavrayabilecek düzeyde olamayan herkesin bir mezhebe tabi olmasını şart görmüştür. Ancak ona sadece tabi olmakla yetinilmemeli, aynı zamanda tabi olduğu imamın delillerini kabiliyeti oranında öğrenmeye de çaba harcamalıdır. Benna İslâm'ın hedefleri belli olan bir nizam olduğu görüşündedir. İslam asıl olan meselelerde çeşitli kurallar koyar. Ayrıntılar ise gelişen zamanın şartlarına göre şekillenebilir, esnetilebilir. Bu noktada Benna içtihat kapısını da kapatmamıştır.¹⁶

Benna'nın tasavvuf hakkındaki görüşleri ise olumludur. Onun ta-

¹² Kutub, *Son Sözcükler*, s. 18.

¹³ Benna, *Risaleler*, Hikmet Yay., İstanbul, s. 25.

¹⁴ Benna, *Risaleler*, s. 84.

¹⁵ Benna, *Risaleler*, s. 189.

¹⁶ Benna, *Risaleler*, s. 44-45.

savvufu çocukluğundan beri alakalı olduğu görülmektedir. Özellikle Kahire yıllarında tasavvuf meclislerinde bulunmuş, bu durum onun tasavvufçuları yakinen tanınmasına imkân sağlamıştır. O, tasavvufçuları insanların doğru yola iletilmesi amacına yönelik çaba harcayan birer davetçi olarak görmüştür. Tasavvuf erbabları insanları Allah'a itaat etme ve takva esası üzerine eğitime davet etmişlerdir. Benna bu tasavvufu sonuna kadar desteklemiştir. Ancak o, daha sonraki dönemlerde tasavvufa felsefenin, mantığın ve eski düşünce ve kültürlerin karışmasıyla birlikte asıl şekliinden koparıldığını söylemiştir. Bu tür bir tasavvufu da olumlu karşılamamıştır.¹⁷

Benna'nın siyasi düşüncesinin ise iki esas üzerine bina edildiği görülmektedir. Bunlardan ilki İslâm vatanını her çeşit yabancı işgal ve hâkimiyetinden kurtarmak ve tam anlamıyla özgürlüğüne kavuşturmaktır. İkincisi ise özgürlüğünü elde etmiş, her türlü yabancı nüfuzundan kurtulmuş İslâm ülkesinde, İslâm'ı tebliğ etmek ve yayılımını sağlamak amacıyla bir İslâm devleti kurmaktır. Allah'ın Müslümanlar için bir nizam olarak İslâm'ı seçtiğini belirten Benna, din ve devlet ayırımı söylemlerini yanlış bulmuştur. İslâm bir nizam olarak yeterlidir ve insanları gerçek mutluluk ve toplumsal huzura götürecektir. O, İslâm ülkelerinin bir olmasından yanadır. Ona göre hilafet İslâmî ülkelerin birliğini temsil etmektedir. Ortadan kaldırılmış olan hilafetin tekrar getirilmesi için çaba harcamanın bir yükümlülük olduğu düşüncesindedir. Bu sebeple İslâmî ülkeler aralarında iş birliği yapmalı ve İslâmî Milletler Birliği kurulmalıdır.¹⁸

Benna cihat söylemlerine sıklıkla yer vermiş, mevcut yönetimi eleştirmekten de geri durmamıştır. O, bu eleştirel tutumuna ve cihat söylemlerine karşı devlete tamamen karşı çıkmamıştır. Bu gerçek, 1937 yılında el-Mansura şubesine yapılan yıllık yüz elli Cüneyhlik hükümet yardımını kabul etmesinden anlaşılmaktadır. Benna devlet adamlarına gönderdiği mektuplarda oldukça iltifatkar ve nazik bir dil kullanmış ve onların dine ve millete bağlılıklarını meth etmiş, sonrasında rahatsızlık duyduğu konuları anlatmaya başlamıştır. Ancak onun

¹⁷ Benna, *Dava ve Davetçinin Hatıraları*, s. 32.

¹⁸ Benna, *Risaleler*, s. 72.

mektubunda kullandığı bu nazik üslubu devrimci söylemini ve açık tehdidini örtmeye kâfi gelmemiştir. Müslüman Kardeşlerin bir ihtilal yapma niyetinde olmadığını ancak gerektiğinde ihtilalin de şart olduğunu söylemektedir. Bu hakikat, yazdığı mektuplar incelendiğinde açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Benna yazdığı bir mektupta şöyle söylemektedir: “Şayet yöneticiler gereken ıslabatı yapmazlarsa... Bir ibtilalın kopacağı ile uyarırlar... İdareciler Allah’ın emrine boyun eğip, bükümlerini tatbik etmeseler, o zaman İslâm ıslabatçıların iktidarı ele geçirmek için çalışmaları bir cinayettir.”¹⁹ Burada Benna’nın gerektiğinde ihtilalin kaçınılmazlığına işaret ettiği açıkça görülmektedir.

Hasan el-Benna’nın düzene karşı tutum ve tavrı hep son derece yumuşak olmuş, hiçbir şiddet hareketine eğilim göstermemiş ve bu tür hareketler karışmamıştır. Bu sebeple eserlerinde ve konuşmalarında hiçbir zaman daru’l-harp ya da cahiliye kavramlarına rastlanmamıştır. Liderlerinin bu tutumundan hareketle İhvan mensupları her hangi bir endişeye düşmeden, mevcut düzen ile çeşitli sahalarda ilişkilerde bulunmuş ve düzenle geçinmişlerdir.²⁰

2. Müslüman Kardeşler Teşkilatının Kurulması

Hasan el-Benna, Dar’ul-Ulum Fakültesinden birincilikle mezun olduktan sonra²¹ İsmailiye şehrinde göreve başlamıştır. Burada zamanla toplum tarafından sevilmiş, sayılmış ve halkın güvenini kazanmıştır. Böylece İsmailiye’nin önde gelen isimlerinden biri olan Benna halk ile Müslüman Kardeşler Cemiyetini kurmak için işbirliği yapmıştır.²² Aslında Müslüman Kardeşlerin kurulmasında daha çok İslâmi mücadeleye hevesli bir gurup gencin etkili olduğu söylenilmektedir. Nitekim onun altı kişi tarafından bu cemiyeti kurmaya teşvik edildiği

¹⁹ Erkiilet, Alev, *Orta Doğu’da Modernleşme ve İslâmi Hareketler*, Hece Yay., Ankara, 2010, s. 240.

²⁰ Verdâni, Salih, *Mısır’da İslâmi Akımlar*, çev. H. Acar-Ş. Duman, Fecr Yay, Ankara, 2011, s. 78-79.

²¹ Cemile, Meryem, *İslâm ve Çağdaş Öncüleri*, çev. Selahattin Ayaz, Bir Yay., İstanbul, 1986, s. 231; Koç, Engin, “Müslüman Kardeşler Hareketinin Mısır Hükümeti İle Paradoksal İlişkilerinin Analizi”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 42, 2014, s. 225-232.

²² Sarmış, İbrahim, *Bir Düşünür Olarak Seyyid Kutub*, Fecr Yay., Ankara, 1992, s. 32.

yönünde kaynaklarda bilgi verilmektedir. Bu altı kişi ona gelerek İslam'ın şanına ulaşmanın ve Müslümanların hayrına hizmet etmenin pratik yolunu bilmediklerini, bu aşağılanma ve esaret hayatından bıktıklarını, Arapların ve Müslümanların ne bir mevkiye ne de bir haysiyete sahip olmadıklarını ve onların ancak yabancılara ait para için çalıştıklarını ve bu durumun kendilerini son derece üzdüğünü söylemişlerdir. Ayrıca bu davaya hizmet için kanları ve canlarıyla çalışacaklarını ifade etmiş ve ardından şöyle söylemişlerdir:

Vatana, dine ve cemaate sizin bildiğiniz gibi hizmet etmenin yolunu bilmiyoruz. Şimdi tüm arzumuz Allah tarafından sorumluluktan kurtarılma ve onun önünde bizden ve yapmamız gereken şeylerden sorumlu olmanız için sahip olduğumuz her şeyi size takdim etmektir.²³

Onların sağlam inançlarına işaret eden bu sözlerden etkilenen Benna, isteklerini yerine getirerek liderleri olmayı kabul etmiş ve “Şimdi İslam’a davetin askerleri olmak üzere Allah’a yemin edelim”²⁴ demiş ve daha sonra “Bizler İslâm’ın hizmetinde olan kardeşleriz; o halde bizler Müslüman kardeşleriz” diyerek cemiyetin adını Müslüman Kardeşler olarak belirlemiştir.²⁵ Böylece Müslüman Kardeşler Cemiyeti 1924’te Osmanlı hilafetinin ilgasından sonra İslâm dünyasındaki otorite boşluğunu doldurmaya yönelik olarak Hasan el-Benna tarafından²⁶ Mısır’ın İsmailiye şehrinde 1928 yılında kurulmuş oldu.²⁷ İhvanın fikri planda vardığı uç noktası yani kutbu olan Seyyid Kutub da dâhil olmak üzere milyonlarca Müslüman’ın hizmet ettiği bir cemiyet böylece kurulmuş oldu. Bu cemiyet Kral Faruk rejimi zamanında İslâm dünyasını İslâmi mevzularda haberdar etmeyi ve Kur’an’da belirtilen

²³ Benna, *Müzekkirarü'd-Daveti ved-Daiye*, Darüt Tevzi ve'n Naşretil İslamiyye, 1996, s. 64.

²⁴ Soy Yiğit, Osman Zeki, *Seyyid Kutub ve Arkadaşları Niçin İdam Edildi?*, Çağaloğlu Yay., İstanbul, 1970, s. 11.

²⁵ Manaz, Abdullah, *Dünya ve Türkiye’de Siyasal İslamcılık*, Ulusal Birlik İçin Düşünce-Eylem Vakfı Yay., İstanbul, 1998, s. 126.

²⁶ Burlot, Joseph, “Çağdaş İslâm Dünyasının Önemli Sorunları”, çev. Mehmet Çakır, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, VII, İzmir, 1992, s. 375-391.

²⁷ Gânim, Beyyumi İbrahim, “İhvân-ı Müslimin”, *TDV*, XXI, 2000, s. 580; Yıldırım, Ramazan-Abdülcelil, Tarık, “Mısır’da Siyasal Aktörler, Partiler, Dini Hareketler ve Medya”, *SETA*, 2012, s. 2; Telci, İsmail Numan, “Devrim Sonrası Mısır’da Güç Mücadelesi”, *Orta Doğu Analiz*, V/49, 2013, s. 79-89; Demir, Yeşim, “Müslüman Kardeşler Örgütünün Son Dönemde Orta Doğu’daki Etkinliği ve Siyaseti”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, sayı: 5, 2012, s. 138-158.

demokratik prensiplere dayalı bir İslam devletinin teşkilinde Müslümanlara bir rehber olmayı ana gaye edinmiştir.²⁸

Aslında Müslüman Kardeşler teşkilatını kurulması bir anda olup biten bir süreç değildir. Bu teşkilatın temelleri Kahire'deki Darül Ulum yıllarına kadar uzanmaktadır. Benna camilerde, kahvehanelerde ve kulüplerde vaazlar vermiş, bu faaliyetleri neticesinde etrafında çağının olaylarına duyarsız kalmayan, bilinçli bir kesim toplamayı başarmıştır. Kuşkusuz bunu tek başına yaptığını söylemek yanlış olur. Daha işin başındayken Benna, halkı bilinçlendirme mücadelesinde kendisine yardımcı olacak ve her türlü desteği verecek bir gurup kurmayı başarmıştır. Daha sonraki dönemlerde Benna'nın destekçisi konumundaki bu genç gurup mezun olmuş ve her biri gittiği yerde bir davetçi edasıyla Müslümanları bilinçlendirmek üzere faaliyetlerde bulunmuşlardır.²⁹ Alt yapısı bu şekilde kurulmuş gönüllü gençlerden oluşan bu teşkilat, daha sonraları Benna'nın öncülüğünde kurulmuş ve kısa zamanda ismini duyurmayı başarmıştır.

Çağının en önde gelen cemiyetlerinden biri olan Müslüman Kardeşlerin³⁰ ilk kuruluş dönemindeki örgütlenmesinin nasıl olduğu tam olarak açıklığa kavuşturulmuş bir konu değildir. Teşkilatın ilk üç senesinde güçlü bir hayır cemiyeti havasında olduğu görülmektedir. Bu dönemde aynı zamanda güçlü bir tasavvuf anlayışına da sahiptir. Cemiyetin üyelerindeki ahlaki olgunluk özellikle dikkat çeken bir husustur. Bu dönemde cemiyetin toplantılarının mahalli bir Kur'an okulunun kiralanmış bir odasında yapıldığı bilinmektedir. Yine bu dönemde cemiyet "Medresetü't Tezhib" adlı ahlaki eğitimi gaye edinen, bir İslami araştırmalar programı başlatmıştır. Bu okulda Kur'an ve hadisler okunup, ezberletilmiştir. Bunun yanı sıra inanç ve ibadet esasları, Hz. Muhammed ve diğer peygamberlerin hayatları da okutulmuştur. Hatta bu okulda konuşmaya kabiliyeti olanlara şiir ve nesir de öğretilmiştir. Bunlardan belki de en önemlisi ise ahlak derslerinin verilmesi olmuştur. Fedakârlık, kardeşlik, sadakat, hoşgörü gibi ahlaki eğitime

²⁸ Dağ, Ahmed Emin, *Hasan el-Benna*, İlke Yay., İstanbul, 2004, s. 43.

²⁹ Benna, *Müzekkirarü'd-Daveti ved-Daiye*, s. 54.

³⁰ Kılavuz, M. Tahir ve bşk., *Orta Doğu'da İslâmcı Siyaset (Değişim Sürecinde Müslüman Kardeşler ve Nabda)*, İlim Kültür Eğitim Derneği, İstanbul, 2012, s. 31.

yönelik kavramlar üzerinde durulmuştur. Tüm bu faaliyetlerdeki tek gaye ise İslâm'ı doğru anlayacak, erdemli, ahlaklı bir nesil yetiştirebilmektir. Nitekim yetiştirilen bu gençler daha sonra her biri teşkilatın görüşlerini Mısır'ın en ücra yerlerine bile ulaştırmada gönüllü birer nefer olmuşlardır.³¹

3. Müslüman Kardeşlerin Temel İlke ve Prensipleri

Toplumun bütün kesimlerini ortak bir hedef doğrultusunda birleştirecek, kapsayıcı, kuşatıcı ve bütün toplumun saygınlığını kazanabilecek "Altın Nesil" yetiştirmeyi hedefleyen Benna,³² Müslüman Kardeşler Cemiyetini kurmuştur. Benna tarafından kurulan bu cemiyet zamanla resmi bir hüviyet kazanmış, temel ilke ve prensipleri de netleşmeye başlamıştır. Bu temel prensipleri şöyle özetlemek mümkündür: Kur'an'ı kesin ifadeler ile açıklamak ve yorumlamak. Kur'an'ı çağın durumuna uygun olarak, yanlış anlama, yorum ve şüphelerden uzak olarak ortaya koymak. Tüm İslâm toplumunu, Mısır toplumu da dâhil, Kur'ani prensipler etrafında toplamak. İnsanlara Kur'an'ın ruhunu aşlamak ve değişik İslâmi bakışlar arasında bir köprü kurmak. Ekonomiyi korumak, özgürleştirmek ve ulusal zenginliği arttırmak, yaşam standartlarını yükseltmek ve sınıflar arası sosyal adaleti tesis etmek. Tüm insanların sosyal güvencelerini garanti altına almak, herkese eşit haklar sunmak. (Bu ilke işçilerin sendikalarda organize olmalarını sağlamayı hedefliyordu). Sosyal hizmet ve sosyal refah, fakirlik, cahillik ve ahlaksızlıkla mücadele, faydalı ve hayırlı işleri teşvik etme. Tüm Arap dünyasını ve İslâm dünyasının diğer bölgelerini yabancı egemenliğinden kurtarmak, dünyadaki tüm azınlıklara kendi haklarını koruma ve savunmaları için destek sağlama. İnsani temeller üzerine kurulu bir medeniyeti destekleme, herkes için kardeşlik çağrısında bulunma. Manevi ve erdemli bir hayatı arzulayan insanlığa bunun gerçekleşmesi için gereken şartları ve ortamı hazırlama.³³

Bu temel prensipleri belirledikten sonra uygulanması gereken bir

³¹ Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu*, s. 66.

³² Hüseyin, Asaf, *Orta Doğu'da Devlet ve Terör*, çev. Taha Cevdet, Pınar Yay., İstanbul, 2004, s. 134.

³³ Sarmış, *Bir Düşünür Olarak Seyyid Kutub*, s. 13 vd.

takım kuralları da belirlemiştir. Yapılması gerekenler ise şunlardır: Bu cemiyet herhangi bir tarikat, mezhep ve benzeri şeylere bağlı olmadığından, dini meselelerde tartışmadan, münakaşadan kaçınılması. Bu dinin içindeki farklı görüş açılarının uzlaştırılmasına çaba harcanması. İslâm'ın hedefi birlik olduğundan ileri gelenlerin, önemli şahsiyetlerin ve partilerin egemenliğinden kaçınılması. İnancın yayılması. Dini bir hükümetin, Arap birliğinin ve İslâm birliğinin kurulması. Halifeliğin canlandırılması, İslâm ülkelerinden birine herhangi bir ülkenin saldırması halinde o ülkeye cihad ilan edilmesi.³⁴

Cemiyet bu ilke ve prensipleri belirlemiş ancak başlangıçta bu kadar sistemli hareket edememiştir. Zamanla cemiyet hızlı bir gelişme göstermiş ve özellikle İngiliz işgalinin olduğu bölgelerde üye sayısı artmıştır. Çünkü Hasan el-Benna ve öğrencileri İngiliz işgaline şiddetle karşı çıkmış ve İngiliz askerlerine karşı onurlu ve dik bir duruş sergilemişlerdi. Zira Hasan El-Benna Arap yöneticilerinin halkları aleyhine Allah düşmanları ile dostluk kurmalarını³⁵ ve bağlı oldukları efendilerinin keyfi için Filistin halkını katletme sorumluluğunu almasını kınamıştır.³⁶ İbn Teymiye'nin izinden gittiği söylenen Hasan el-Benna'nın³⁷ siyasi düşüncesinin iki temel üzerine bina edildiği görülmektedir. Bunlardan birincisi, İslâm vatanını her çeşit yabancı nüfuzdan kurtarıp tam hürriyete kavuşturmak, ikincisi ise hürriyete kavuşmuş bu İslâm ülkesinde İslâm davasını insanlara tebliğ den bir İslâm devleti kurmaktır.³⁸

4. Teşkilatın Yayılması ve Faaliyetleri

Müslüman Kardeşler mücadeleci tutumlarından dolayı halk tarafından benimsenmiş ve değişik bölgelerde şubeleri açılan etkin bir muhalefet odağı haline gelmiştir. Üstelik cemiyet yurt dışından gelen katılımcılara da kapılarını açmasından dolayı zamanla Mısır dışına da

³⁴ Sarmış, *Bir Düşünür Olarak Seyyid Kutub*, s. 13 vd.

³⁵ Whelan, El R., *Kaidecilik İslâm'a Tebdit, Dünyaya Tebdit*, çev. H. Bağcı ve bşk., Ankara, 2006, s. 64.

³⁶ Azzam, *Filistin İslâmi Direniş Hareketi Hamas*, s. 79.

³⁷ Berk, Osman Tunahan, *Türkiye'de Dini Motifli Terör*, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010, s. 59.

³⁸ Bulut, "Hasan el-Benna", s. 223.

taşmaya başlamıştır. Modern bir İslâm toplumu kurabilmek için Kur'an ve sünnetin kılavuzluğuna dönülmesini savunan hareket Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da da geniş taban bulmuş ve Fas, Cezayir, Tunus, Lübnan, Suriye, Ürdün de çok güçlü bir hale gelmiştir.³⁹

1933 senesine gelindiğinde Hasan el-Benna cemiyetin merkezini İsmailiye'den Kahire'ye taşımıştır. Bu tarihlere kadar insanları İslâm'a davet etmek ve camiler, okullar, balım evleri açmak başlıca faaliyetleri olmuştur. Merkezin başkente taşınması cemiyet için yeni bir aşamanın başlangıcı olmuştur. Artık cemiyet daha politik bir zemine doğru kaymaya başlamış ve bu durum siyasetle ilgilenmeyi de zorunlu kılmıştır. Zira Mısır ve İngiltere arasında geçici bir yakınlaşma 1935 yılında Mussolini'nin Habeşistan'ı işgal etmesi sonucu doğmuştu. Bu yakınlaşma neticesinde de İngiltere-Mısır antlaşması imzalanmıştı. Bu antlaşma ile İngiltere Mısır'dan askerlerini çekmiştir (Süveyş kanalı bölgesi). Fakat bu anlaşmaya rağmen iki taraf arasındaki gerilim son bulmamış ve kısa bir zaman sonra sorunlar yeniden baş göstermiştir.⁴⁰

Akabinde 1939 senesinde İkinci Dünya Savaşı patlak vermiş ve İngiltere Mısır'ın her türlü imkânlarından faydalanmaya başlamıştır. Yani bu son zamanlarda gevşek tutulan işgalin tekrar sıkılaşması anlamına geliyordu. İşbirlikçi Mısır başbakanı ülkede sıkıyönetim ilan etmiş, savaşa girmeme kararı almış ve İngiltere karşısında Almanya'ya karşı düşmanca bir tutum sergilemiştir. Bu arada Vefit partisi de İngiltere'nin ortağı haline gelmiştir. Kral Faruk, İngiltere'nin baskısıyla Vefit'i hükümeti kurma göreviyle görevlendirmek zorunda kalmış, Vefit'in imajı ve itibarı İngiliz tankları ile iktidara gelmesi ile daha da zayıflamıştır. Bu siyasal ortam Müslüman Kardeşlerin toplum tarafından daha fazla benimsenmesine vesile olmuştur. Böylece bu cemiyet zamanla Mısır'ın en güçlü teşkilatlarından biri haline gelmiştir.⁴¹

Mısır'daki ahlaki yozlaşmaya karşı İslâmi ilkelere dayalı adil ve ahlaki bir toplum oluşturmak amacıyla yola çıkan Hasan el-Benna'nın⁴²

³⁹ Taşkın Deniz, "İdeolojik Örgütlerin Çekişmesi Altında Mısır, Suriye Irak ve İran'da Son Durum", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, VII-31, s. 313-322.

⁴⁰ Dökmeciyan, Hrair, *Arap Dünyasında Köktencilik*, çev. Muhammed Karahanoglu, İlke Yay., İstanbul, 1992, s. 93.

⁴¹ Dökmeciyan, *Arap Dünyasında Köktencilik*, s. 93.

⁴² Hourani, Albert, *Arap Hakları Tarihi*, İletişim Yay., İstanbul, 1997, s. 406.

faaliyetleri tüm İslâm âleminde Müslümanları harekete geçirmeyi başarmıştır. Bunun sebebi olarak bu hareketin sahip olduğu ümmetçi anlayış gösterilmektedir. Milliyetçiliği bencil, seküler, seçkinci bir değer olarak görüp, reddeden Hasan el-Benna,⁴³ Mısır'ın yaşadığı sorunları, çektiği sıkıntıları İslâm âleminin sıkıntılarından ayrı müteala etmemiştir. Mısır'daki İngiliz işgaline gösterdikleri tepkiyi ve duyarlılığı Filistin meselesinde de göstermiştir. Hasan el-Benna ihvanın gençlerini Arap Birliği adına Filistin'e göndermiştir. Çünkü Hasan el-Benna Kral Faruk ile uğraşmadan önce Yahudilerden gelecek tehlikelere karşı önlem alınması gerektiğini düşünüyordu.⁴⁴

Benna Filistin için hazırlanan komplonun boyutlarını ve Filistin'de bir Yahudi devletinin kurulmasının çok tehlikeli olduğunu farkındaydı. Bu yüzden ne yapılması gerektiği ile ilgili planların doğru ve yerinde yapılması gerektiğine inanmıştır. Dolayısıyla yapılacak çalışmalarını tümü ile Filistin'e yönlendirmek gerektiğine inanmıştır. Enerjilerini herhangi bir parti ya da düzenle mücadele etmekle harcanmasındansa, bu enerjinin Filistin davasında harcanmasını daha uygun ve mantıklı görmüştür. Bu yüzden Filistin'e on binden fazla silahlıdan oluşan bir birlik göndermiştir. İhvanın cihad için gönderdikleri bu birliklerin her biri gönüllü fedailerdi. Dünya hayatına, mala-mülke önem vermeyen, cihad sevdalısı, Allah yolunda fedakârlık gösterme de eşsiz örneklerdi.⁴⁵ Bu gençler Filistin savaşında büyük bir yararlılık göstermiştir. Bundan dolayı halk Yahudi Devletinin kurulmasına karşı olan ve bu uğurda canla başla mücadele veren Hasan el-Benna'ya sempati duymuştur.

Hasan el Benna'nın tüm bu çabalarına rağmen İsrail Devleti 1948'de kurulmuştur. Mısır'ın İsrail'e açtığı ilk savaşta Kral Faruk'un ücretli askerleri düşman karşısında dayanamamış ve cepheyi terk etmiştir. Çarpışmalar çok şiddetli bir şekilde Süveyş kanalı civarında devam etmiştir. Müslüman Kardeşler mensupları ön saflarda çarpışmış ve düşmana zor anlar yaşatmıştır. Bu gönüllü fedailer sayesinde Mısır

⁴³ Özdemir, Atasay, " Hamas Üzerine Bir Değerlendirme", *Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 2, 2005, s. 58.

⁴⁴ Azzam, *Filistin İslâmi Direniş Hareketi Hamas*, s. 75.

⁴⁵ Azzam, *Filistin İslâmi Direniş Hareketi Hamas*, s. 75-77.

İsrail'e teslim edilmekten kurtarılmıştır. Filistin Müftüsü Emin el-Hüseyni, Filistin savaşında bir Müslüman Kardeşler cemiyetinin fedaisinin on Yahudi'ye bedel olduğunu söylemiştir. Ancak tüm bu kahramanlıklara rağmen radyo ve basın Müslüman Kardeşlerin itibarını sarsmak ve halkın gözünden düşürmek için İhvan mensuplarının savaş meydanından korkup kaçtığı söylemiştir. Oysaki Mısır varlığını sürdürrebilmişse bu Müslüman Kardeşler sayesinde olmuştur.

Müslüman Kardeşler Cemiyeti halkın Filistin sorunu ile ilgili olarak bilinçlendirilmesi için çaba harcamış, bu amaçla toplantı ve konferanslar düzenlemişlerdir. Filistin'den halkı aydınlatmak, olan biteni anlatmak ve aynı zamanda yardım sağlamak için gelen heyeti Müslüman Kardeşler bağrına basmış, onlara hem ortam hem de istedikleri yardımı sunmuşlardır. Filistin'e yardım etmek ve uğrunda cihadı teşvik etmek için şiirler yazmışlar, bu şekilde nefislerde İslâmi hamaset duyguları uyandırmışlardır. Cihat için damarlardaki kan tutuşturulmuş ve harekete geçirilmiş, Filistinli kardeşleri için kendilerini feda edebilecek kıvama getirilmiştir. Mısır'da İslâmi harekete mensup gençler Filistin'den gelen kardeşlerine kucak açmışlar, neleri varsa hepsini onların önlerine sermişlerdir. Filistinli kardeşlerinin çağrılarını her tarafa ulaştırmışlar, cihada giderken kardeşleri ile aynı safta yer almışlar ve yine çoğu onlarla birlikte şahadet şerbetini içmiştir.⁴⁶

Yirminci yüzyılın ilk yarısında Hasan el Benna tarafından başlatılan bu gibi faaliyetler daha sonraki İslâmi hareketlerin Kurani doğruları sosyalleştirmek konusundaki gayretlerinde bir teşvik unsuru ve aynı zamanda bir muhasebe objesi olmuştur. Yapılan yanlışlardan arınma hususunda da Müslümanlara yaşanmış olan mücadele pratiğinden çıkarımlar yapabileme imkânı sağlamıştır.⁴⁷ Müslüman Kardeşler Mısır'daki sosyal hareketleri çevrelemiş, devlete karşı toplumun safında yer almış ve halk üzerinde meşruiyet sağlamıştır.⁴⁸ Biritanya'nın Mısır'ı işgali ve politik paralellik ışığında İslâm'ı yeniden donanımlı hale getirmek için yenilenmiş bir Kur'ani bağlılık ve İslâmi eylemcilik düşüncesini ortaya

⁴⁶ Kutub, *Filistin Davamız*, s. 16.

⁴⁷ Bulut, *Hasan el-Benna*, s. 228.

⁴⁸ Tıgılı, İbrahim, "Mısır'da Sosyal Hareketler (Kifaye Hareketi ve Müslüman Kardeşler)", *Dünya Bülteni Araştırma Masası*, 2011, s. 13-15.

atmıştır. Hasan el-Benna öncülüğünde Müslüman Kardeşler İslâm'ın, hayatın bütün alanlarının evrensel ve kapsayıcı ölçütü olduğu hususunda ısrarcı bir davranış sergilemişlerdir. Siyasal ve sosyal tüm problemlerin çözümünü İslâmiyet'in özüne dönülmesinde gören Müslüman Kardeşler hareketi,⁴⁹ İslâm dünyası için de bir dönüşümdür. Bu hareketle birlikte İslâm artık siyasi bir boyut kazanmıştır.⁵⁰ Bu tutum kısmen Mısır kültüründe gelişim gösteren Nihilizm, materyalizm ve sekülerizme tepki olarak geliştirilmiştir. Öte yandan Benna teorisyenden çok bir eylemci idi. O az miktarda sistematik doktrin kaleme almıştır. Bu sebepten vefat ettiğinde geride canlı ve dinamik bir İslâmi teşkilat ve Gilles Kepel'in ifadesi ile "ideolojik bir boşluk" bırakmış ve ondan sonra bu boşluk Kutub tarafından doldurulmuştur.⁵¹

Müslüman Kardeşlerin etkin, önemli ve bir o kadar da tartışmalı bir aktör olduğu rahatlıkla söylenilebilir. Bazı kesimler Müslüman Kardeşler Cemiyetinin şiddete karşı çıktığını ve devletle birlikte var olma görüşünü benimsediğini ifade etmişlerdir.⁵² Yine bazı çevreler abartılı bir şekilde bu cemiyeti yüceltirken, bazıları ise bir terör odağı ve amaçlarına ulaşmak adına şiddeti temel araç olarak gören bir örgüt olarak lanse etmeye çalışmışlardır.⁵³ Tüm bunlara rağmen Müslüman Kardeşler Cemiyeti 1952 senesinin başlarında özellikle Filistin savaşında gösterdiği yararlılıktan dolayı büyük bir itibar görmüştür.

Sonuç

20. yüz yıl tüm İslâm ülkelerinde olduğu gibi Mısır'da da siyasi ve sosyal bunalımların yaşandığı bir dönem olmuştur. Hasan el-Benna da bu dönemde yaşamış, dolayısıyla aşırı özgürlüğün getirmiş olduğu ahlaki çöküşe ve modernizm adı altında toplumun gün geçtikçe dinden

⁴⁹ Zeidan, David, *Mısır'da Radikal İslâm*, çev. Rengin Gür, Asam Yay., Ankara, 2002, s. 43-44.

⁵⁰ Uzun Kazım, "Dan Diner/Mühürleşmiş Zaman: İslâm Dünyasındaki Durgunluk Üzerine", *Tarib Okulu*, XII, İstanbul, 2012, s. 285-294.

⁵¹ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Roxannel L. Euben, *Aynadaki Düşman*, çev. Orhan Düz, İnsan Yay., İstanbul, 2008, s. 105-106.

⁵² Ayrıntılı bilgi için bkz.: Esposito, John, *İslâmiyet ve Demokrasi*, çev. Ahmet Fethi, Sarmal Yay., İstanbul, 1998, s. 260.

⁵³ Çakmak, Cenap, "Müslüman Kardeşler Bir sivil Toplum Örgütü mü?", *Akademik Orta Doğu*, II/1, İstanbul, 2007, s. 69-98.

uzaklaştıklarına tanıklık etmiştir. Ayrıca Mısır toplumunun olaylara karşı duyarsızlığına ve adeta olan bitenleri bir seyirci edasıyla izlemelerine de şahit olmuştur. Ancak o bu durum karşısında Mısır halkı gibi evinde oturup olacakları takip etmek yerine, Müslümanların içinde bulunduğu bu kaos ortamından çıkmaları, yeniden güçlenip kalkınmaları ve yabancı işgallerden tamamen kurtulmaları için mücadele vermeyi tercih etmiştir. Bu nedenle Benna, insanları olan bitenler hakkında haberdar etmek ve gerçek benliklerine döndürmek amacıyla ne yapılması gerektiği üzerinde incelemelerde bulunmuş, “Ahlak ve Edeb Cemiyeti”, “Haramların İşlenmesini Önleme Cemiyeti” gibi cemiyetler kurmuş, dergiler çıkarmıştır. İslâm’a uygun hareket etmeyen şahısları yazılı bir mektup göndermek suretiyle uyarmıştır. 1919’lu yıllarda İngiliz sömürsünü protesto etmek adına düzenlenen gösterilere katılmıştır. Tüm bu alt yapının ardından 1928 yılına gelindiğinde, sonraları milyonlarca Müslüman’ın hizmet edeceği bir cemiyet olan Müslüman Kardeşleri kurmuştur.

Bu cemiyet İslâm dünyasını İslâmi mevzularda haberdar etmek ve Kur’an’da belirtilen demokratik prensiplere dayalı bir İslam devletinin teşkilinde Müslümanlara rehber olmayı gaye edinmiştir. Teşkilatın ilk üç senesinde güçlü bir hayır cemiyeti havasında olduğu görülmektedir. Güçlü bir tasavvuf anlayışı ve ahlaki olgunluk cemiyetin üyelerinde dikkat çeken bir husustur. Fedakârlık, kardeşlik, sadakat, hoşgörü gibi ahlaki eğitime yönelik kavramlar üzerinde durulmuş, İslâm’ı doğru anlayacak, erdemli, ahlaklı bir nesil yetiştirmek gaye edinilmiştir. 1933 senesine gelindiğinde ise cemiyetin merkezinin İsmailiye’den Kahire’ye taşınması yeni bir aşamanın başlangıcı olmuştur. Artık cemiyet daha politik bir zemine doğru kaymaya başlamış ve bu durum siyasetle ilgilenmeyi de zorunlu kılmıştır.

Müslüman Kardeşler Cemiyeti Filistin mücadelesinde büyük yararlılıklar göstermiş ve özellikle bu konuda gösterdiği mücadelecilik tutumlarından dolayı halk tarafından benimsenmiştir. Cemiyet yurt dışından gelen katılımcılara da kapılarını açmasından dolayı zamanla Mısır dışına da taşmaya başlamıştır. Zamanla Orta Doğu ve Kuzey Afrika’da da geniş taban bulmuş ve çok güçlü bir hale gelmiştir. Mısır’daki ahlaki yozlaşmaya karşı İslâmi ilkelere dayalı adil ve ahlaki bir

toplum oluşturmak gayesiyle yola çıkan Benna yılmadan, yorulmadan çalışmış ve böylece adı tarihe geçen bir teşkilatın kurucusu olmuştur.

Kaynaklar

- Azzam, Abdullah, *Filistin İslâmi Direniş Hareketi Hamas*, çev. Ahmed Varol, Ravza Yay., İstanbul, 2009.
- Benna, Hasan, *Dava ve Davetçinin Hatıraları*, İşaret Yay., İstanbul, 1987.
- Benna, Hasan, *Müzekkirarü'd-Daveti ved-Daiye*, Darüt Tevzi ve'n Naşretil İslamiyye, 1996.
- Benna, Hasan, *Risaleler*, çev. Hasan Karakaya-H. İbrahim Kutluay, Hikmet Yay., İstanbul, 1980.
- Berk, Osman Tunahan, *Türkiye'de Dini Motifli Terör*, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010.
- Bugün, 8 Temmuz 2013.
- Bulut, Faik, *İslâmcı Örgütler*, Tüm Zamanlar Yay., İstanbul, 1994.
- Bulut, Nihat, "Hasan el-Benna", *İslâmi Mücadelede Öncü Şahsiyetler*, Hak Söz Okulu Serisi-I, Ekin Yay., İstanbul, 2012.
- Burlot, Joseph, "Çağdaş İslâm Dünyasının Önemli Sorunları", çev. Mehmet Çakır, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, VII, İzmir, 1992.
- Cemile, Meryem, *İslâm ve Çağdaş Öncüleri*, çev. Selahattin Ayaz, Bir Yay., İstanbul, 1986.
- Çakmak, Cenap, "Müslüman Kardeşler Bir sivil Toplum Örgütü mü?", *Akademik Orta Doğu*, II/1, İstanbul, 2007.
- Dağ, Ahmed Emin, *Hasan el-Benna*, İlke Yay., İstanbul, 2004.
- Demir, Yeşim, "Müslüman Kardeşler Örgütünün Son Dönemde Orta Doğu'daki Etkinliği ve Siyaseti," *The Journal of Academic Social Science Studies*, sayı: 5, 2012.
- Deniz, Taşkın, "İdeolojik Örgütlerin Çekişmesi Altında Mısır, Suriye Irak ve İran'da Son Durum", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, VII-31, 2011.
- Dökmeciyan, Hrair, *Arap Dünyasında Köktencilik*, çev. Muhammed Karahanoğlu, İlke Yay., İstanbul, 1992.
- Erkilet, Alev, *Orta Doğu'da Modernleşme ve İslâmi Hareketler*, Hece Yay., Anka-

- ra, 2010.
- Esposito, John, *İslâmiyet ve Demokrasi*, çev. Ahmet Fethi, Sarmal Yay., İstanbul, 1998.
- Euben, Roxannel L., *Aynadaki Düşman*, çev. Orhan Düz, İnsan Yay., İstanbul, 2008.
- Gânim, İbrahim el-Beyyumi, "Hasan el-Benna", *TDV*, XVI, 1997.
- Gânim, İbrahim el-Beyyumi, "İhvân-ı Müslimin", *TDV*, XXI, 2000.
- Hourani, Albert, *Arap Hakları Taribi*, İletişim Yay., İstanbul, 1997.
- Hüseyin, Asaf, *Ortadoğu'da Devlet ve Terör*, çev. Taha Cevdet, Pınar Yay., İstanbul, 2004.
- Kılavuz, M. Tahir ve bşk., *Orta Doğu'da İslâmcı Siyaset (Değişim Sürecinde Müslüman Kardeşler ve Nabda)*, İlim Kültür Eğitim Derneği, İstanbul, 2012.
- Koç, Engin, "Müslüman Kardeşler Hareketinin Mısır Hükümeti İle Paradoksal İlişkilerinin Analizi," *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 42, 2014.
- Kutub, Seyyid, *Filistin Davamız*, çev. Mehmet Emin Kazıcı, Çizgi Yay., İstanbul, 1991.
- Kutub Seyyid, *Son Sözler (Beni Niçin İdam Ettiler)*, (Ter.: Ömer Bezirci), Nehir Yay., İstanbul, 1989.
- Lia, Brynjar, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu*, Ekin Yay., İstanbul, 2000.
- Manaz, Abdullah, *Dünya ve Türkiye'de Siyasal İslamcılık*, Ulusal Birlik İçin Düşünce-Eylem Vakfı Yay., İstanbul, 1998.
- Özdemir, Atasay, " Hamas Üzerine Bir Değerlendirme", *Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Güvenlik Stratejileri Dergisi*, sayı: 2, 2005.
- Sarmış, İbrahim, *Bir Düşünür Olarak Seyyid Kutub*, Fecr Yay., Ankara, 1992.
- Soyyigit, Osman Zeki, *Seyyid Kutub ve Arkadaşları Niçin İdam edildi?*, Çağaloğlu Yay., İstanbul, 1970.
- Şadi, Salah, *eş-Şebidan Hasan el-Benna ve Seyyid Kutub*, Mansure, Darü'l-Vefa 1988.
- Telci, İsmail Numan, "Devrim Sonrası Mısır'da Güç Mücadelesi", *Orta Doğu Analiz*, V/49, 2013.
- Tığlı, İbrahim, "Mısır'da Sosyal Hareketler-Kifaye Hareketi ve Müslüman

- Kardeşler”, *Dünya Bülteni Araştırma Masası*, 2011.
- Uzun, Kazım, “Dan Diner/Mühürleşmiş Zaman: İslâm Dünyasındaki Durgunluk Üzerine,” *Tarih Okulu*, XII, İstanbul, 2012.
- Verdâni, Salih, *Mısır’da İslâmi Akımlar*, çev. H. Acar-Ş. Duman, Fecr Yay, Ankara, 2011.
- Whelan, El R., *Kaidencilik İslâm’a Tehdit, Dünyaya Tehdit*, çev. H. Bağcı ve bşk., Ankara, 2006.
- Yıldırım, Ramazan-Abdulcelil, Tarık, “Mısır’da Siyasi Aktörler, Partiler, Dini Hareketler ve Medya,” *SETA*, 2012.
- Zeidan, David, *Mısır’da Radikal İslâm*, çev. Rengin Gür, Asam Yay., Ankara, 2002.